

І.В. КИЦЮК, аспірантка, ВНУ ім. Лесі Українки, Луцьк

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ РЕГІОНІВ ЯК НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА ЗРОСТАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Узагальнено існуючий вітчизняний та зарубіжний досвід у визначенні теоретичних засад щодо формування конкурентоспроможності національної економіки в контексті євроінтеграції. Особливу увагу приділено конкурентоспроможності регіонів, у тому числі прикордонних, як необхідної передумови зростання конкурентоспроможності країни. Розглянуто роль транскордонного співробітництва в забезпеченні конкурентоспроможності прикордонних регіонів.

Available native and foreign experience in definition of theoretical principles about forming of competitiveness of national economy in the context eurointegration are generalized in the article. The special attention is spared the competitiveness of regions, including boundary, as necessary pre-condition of growth of competitiveness of country. The role of transfrontal collaboration is considered in providing of competitiveness of boundary regions.

Ключові слова: конкурентоспроможність країни, конкурентоспроможність регіонів, євроінтеграційні процеси, прикордонний регіон, транскордонне співробітництво.

Вступ. Кінець ХХ – початок ХХІ століття характеризується інтенсифікацією інтеграційних процесів у Європі, перехід яких сприяв здійсненню суттєвих корективів на політичній та економічній карті не лише континенту, але й усього світу в цілому.

На сьогоднішній день інтеграція до європейського політичного, економічного та правового простору визначена стратегічним курсом багатьох держав, у тому числі і України.

Проте, в умовах відкритої міжнародної конкуренції, впливу наддержавних систем багатостороннього регулювання, зокрема СОТ, застосування для всіх суб'єктів конкурентної боротьби принципів, правил і норм, реалізація інтеграційних намірів України в європейські структури вимагає забезпечення належного рівня національної конкурентоспроможності.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення існуючого вітчизняного та зарубіжного досвіду у визначенні теоретичних засад підвищення конкурентоздатності країни за рахунок формування конкурентоспроможності її регіонів, у тому числі прикордонних.

Методологія. Вивченню питань, що стосуються теоретичних основ конкуренції та її сучасних форм, міжнародного конкурентного середовища,

аналізу причин і умов виникнення конкурентних переваг, а також проблем забезпечення високої конкурентоспроможності окремих країн, присвячено чимало наукових досліджень як у світовій економічній літературі, так і в роботах вітчизняних вчених-економістів.

Відомими зарубіжними вченими, що працювали над проблемою конкурентоспроможності є М.Портер, П.Брентон, М.Познер, Д.Сакс, Дж.Стренд, Р.Лукас, В.Скотт, Р.Солоу та інші.

Серед вітчизняних авторів, які досліджували проблематику національної конкурентоспроможності, слід відзначити таких вчених, як В.Будкін, Ю.Пахомов, А.Гальчинський, А.Філіпенко, С.Кіреєв, А. Кредісов та ряд інших.

Однак, в основному науковці визначають конкурентоспроможність національної економіки через конкурентоспроможність продукції, підприємства, галузі, не приділяючи належного значення конкурентоспроможності регіону як необхідної передумови зростання конкурентоздатності країни, а особливо в умовах євроінтеграції.

Результати дослідження. Актуальність проблем реальної конкурентоспроможності України на світовому та національному ринках різко зросла в 90-ті рр., коли лібералізація цін та зовнішньої торгівлі, приватизація державної власності поставила завдання створення необхідних умов щодо входження країни у світовий економічний простір та переходу до функціонування економіки в умовах жорсткої ринкової конкуренції. Відтоді кардинальне розв'язання проблеми національної конкурентоспроможності стало невідривно пов'язане з долею вітчизняної економіки, її ймовірними досягненнями на шляху до ринкового типу господарювання і досягненням більш глибокої та ефективної інтеграції в систему світового господарства [7, 24].

Виходячи із вищезазначеного, на нашу думку, втілення інтеграційних намірів України та забезпечення національної конкурентоспроможності зокрема, вимагає перегляду ролі регіонального фактору в даному контексті. Варто зазначити і той факт, що однією із форм розвитку інтеграційних процесів виступає регіоналізація, яку іще можна назвати базою міжнародної економічної інтеграції.

Сучасні процеси регіоналізації стають найбільш правильною відповіддю на виклики зовнішнього світу, адже важливим моментом процесів регіоналізації є знання про регіон як самостійну економічну систему, не відкидаючи її тісний зв'язок із національною економікою окремої країни.

Кожен регіон з наявними йому конкурентними позиціями та перевагами, ставши повноправним суб'єктом економічних відносин, має можливість забезпечити належний рівень конкурентоспроможності як в середині держави, так

і за її межами.

Вважаємо, що за таких умов конкурентоспроможність прикордонних регіонів є одним з найбільш вагомих складових елементів загальної конкурентоспроможності країни. Це пов'язано з тим, що на даний час регіони світу переживають процеси економічної інтеграції і в таких умовах прикордонні території першими відчують прояви вищого рівня конкурентної боротьби.

Відштовхуючись від розуміння конкурентоспроможності, як зумовленої економічними, соціальними і політичними факторами позиції країни або товаровиробника на внутрішньому і зовнішньому ринках, що за умов відкритої економіки може визначатися і як здатність країни (фірми) протистояти міжнародній конкуренції на власному ринку і ринках інших країн, під конкурентоспроможністю регіону слід розуміти його здатність в умовах глобальної конкуренції на основі ефективного використання наявних традиційних і створення унікальних ресурсів локального розвитку стимулювати підвищення продуктивності виробництва та рівня життя місцевого населення і, відповідно, забезпечувати високий конкурентний статус у геоekonomічному просторі в довгостроковій перспективі [3].

Важливим моментом в забезпеченні регіональної конкурентоспроможності виступає формування і підтримка факторів і параметрів регіональної економічної системи на такому рівні, щоб вона в перспективі зберігала і примножувала наявні досягнуті показники. Йдеться в даному випадку, насамперед, про стійкість, цілісність, комплексність і життєздатність регіону як економічної системи в просторово-часових умовах, що динамічно розвиваються та змінюються [4,15].

Стосовно сучасних реалій регіональна конкуренція виступає, в одному випадку, як “прагнення створити на своїй території максимально сприятливі умови для залучення капіталу й фінансових ресурсів”, а в другому – є “сучасною формою просторової взаємодії регіонів, кожний з яких ... може виступати як підприємець...” [1, 58].

Здатність створювати кращі умови для розвитку території, заснована на можливостях суб'єктів регіональних відносин – місцевих органів влади, наддержавних організацій і підприємств – спільно формувати й реалізовувати відповідні стратегії розвитку, залучати до цього процесу кращі інтелектуальні, технічні, технологічні й інші ресурси й раціонально їх використовувати, розуміється як конкурентоспроможність регіону.

Власне вирішення проблеми конкурентоспроможності регіонів може бути зведене у своїй основі до визначення конкурентних переваг й (або) конкурентних позицій, тому що конкурентоспроможність, конкурентні переваги та конкурентні

позиції є взаємозалежними і взаємовизначеними поняттями. У формалізованому відношенні конкурентні переваги й конкурентні позиції становлять собою факторну ознаку, а конкурентоспроможність – результуючу. В основі конкурентних переваг, як правило, лежать ресурси, які можуть бути використані для забезпечення відповідних оцінок. Такими властивостями володіють лише ті ресурси, які як якісно, так і кількісно відрізняються від аналогічних ресурсів в інших регіонах. У реальності це проявляється в ринковій цінності цих ресурсів на глобальному або на локальному ринках. Тобто “конкурентні переваги – це економічні відносини суб’єктів господарювання, що проявляються в перевазі над конкурентами на ринку в умовах, що реалізувалися під впливом навколишнього середовища. Саме конкурентні переваги забезпечують конкурентоспроможність”.

Вирішальними факторами прояву регіональних конкурентних переваг виступають: природні ресурси, розміщені на даній території; рівень розвитку соціальної інфраструктури; рівень життя й стану доходів населення; екологічний стан регіону; рівень технічного розвитку суб’єктів господарювання на конкретній території й ін. [1, 58-59].

Наслідком застосування конкурентних переваг стає “наявність власних можливостей для впровадження в практику передових ідей, стабільність і стійкість (у т. ч. й політична) до змін на ринку, висока привабливість для інвесторів і кредиторів” [5, 145].

Натомість конкурентні позиції характеризуються більш специфічними рисами, залежно від яких різняться суб’єкти або об’єкти різних конкурентів. Йдеться про уміння використовувати наявні конкурентні переваги. Так можна запропонувати наступне визначення регіональних конкурентних позицій, під якими треба розуміти використання наявних сукупних факторів і процесів, які відбуваються на даній території і є властивими для неї, забезпечують регіону відмінні риси й особливості порівняно з іншими територіями та проявляються у зовнішній та внутрішній компетенції, а також у динамічних можливостях реалізовувати (критичні) граничні переваги [1, 60].

Логічно, що в таких умовах особливу увагу привертає транскордонне співробітництво.

Так, Павліха Н.В. підкреслює, що транскордонне співробітництво виступає однією із умов забезпечення сталого просторового розвитку регіонів країни [9, 280]. Як наслідок, зростає конкуренція між регіонами щодо можливостей підключення до так званих “воріт глобальної економіки”, що генерують процес глобалізації [2].

Адже такого роду добросусідські відносини дають можливість мобілізувати і ефективно використовувати існуючий потенціал прикордонних регіонів;

відкривають нові перспективи для активізації господарської діяльності на зазначених територіях; сприяють вирішенню завдань стійкого просторового розвитку, реалізації загальних проєктів соціальної, економічної, екологічної і гуманітарної взаємодії.

Як вважають представники Асоціації європейських прикордонних регіонів транскордонне співробітництво приносить так звану “додану вартість” у розвиток громад і регіонів, оскільки сприяє підвищенню рівня зайнятості населення прикордонних регіонів, збільшенню обсягів експортно-імпортних операцій, поживляє розвиток дрібного бізнесу і прискорює міждержавну економічну інтеграцію. Формування транспортної і фінансової інфраструктури прикордонних і транскордонних регіонів забезпечують формування “Європи без кордонів” [11, 276-277].

Таким чином, транскордонний регіон можна трактувати як зону інтенсивної співпраці прикордонних територій суміжних держав у всіх сферах життя, з метою вирішення загальних проблем, підвищення соціально-економічного розвитку територій та їх конкурентоспроможністю зокрема.

Суттєвим недоліком України на сьогодні є відсутність загальнодержавної стратегії підвищення конкурентоспроможності регіонів України та спільних з країнами ЄС заходів стосовно зміцнення конкурентоздатності і забезпечення соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів у Плані дій Україна – Європейський союз; недосконалість норм Закону України “Про стимулювання розвитку регіонів”, а особливо що стосується фінансування, необхідного для сприяння розвитку депресивних територій; невідповідність прийнятих нормативно-правових актів існуючим критеріям ЄС у сфері регіональної політики; окрім того у зазначених документах не окреслено пріоритети та заходи підвищення конкурентоздатності саме прикордонних територій, а в регіональних програмах розвитку (Стратегія розвитку Львівщини до 2015 р., Стратегія економічного і соціального розвитку Волинської області на 2005-2015 рр.) зовсім не йдеться про зміцнення конкурентоспроможності регіону.

Отже, головною вимогою у становленні сучасної моделі тривалого сталого економічного зростання України, економічного забезпечення держави, реформування її економіки, інтеграції у світовий економічний простір і підвищення життєвого рівня громадян є зростання конкурентоспроможності національної економіки та конкурентоспроможності її регіонів зокрема, у тому числі і прикордонних.

Висновки. У статті узагальнено існуючий вітчизняний та зарубіжний досвід у визначенні теоретичних засад щодо формування конкурентоспроможності

національної економіки в контексті євроінтеграції. Особливу увагу приділено конкурентоспроможності регіонів в умовах підвищення значущості регіонального фактора у системі управління соціально-економічними процесами в країні. Оскільки відповідальність за стан конкурентоспроможності національної економіки несе держава, то забезпечення умов для розвитку цивілізованого і динамічного ринку, створення конкурентоздатності повинні стати головними завданнями серед національних і регіональних пріоритетів нашої країни, визначальною функцією державного регулювання економіки.

Перспективним напрямом подальших досліджень визначимо розробку моделі підвищення конкурентоспроможності прикордонного регіону, що займає важливе місце у зростанні національної конкурентоспроможності.

Список літератури: 1. Агафоненко О. Ю. // Про необхідність формування системи показників конкурентоспроможності регіонів. – Регіональна економіка. – 2007. – № 1. – С. 56-61. 2. Андерсон Володимир. Регіональна конкуренція як фактор соціально-економічного розвитку України в умовах глобалізації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kennan.kiev.ua/kkp/content/conf06/papers/Anderson.html> 3. Бурдяк О.В. Конкурентоспроможність регіонів як необхідна передумова зростання конкурентоспроможності країни [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://intkonf.org/burdyak-ov-konkurentospromozhnist-regioniv-yak-neobhidna-peredumova-zrostannya-konkurentospromozhnosti-krayini/> 4. Василенко В.Н., Агафоненко О.Ю., Будяков В.Е. Конкурентоспособность регионов: истоки, оценки и перспективы: Монография /НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исследований. – Донецк: ООО “Юго-Восток, Лтд”, 2008. – 363 с. 5. Воротников А. Стратегия повышения конкурентоспособности региона // Экономические стратегии. 2001. – № 5-6. – С. 144-146. 6. Герасимчук З.В., Ковальська Л.Л. Конкурентоспроможність регіону: теорія, методологія, практика: Монографія. – Луцьк: Надтир’я, 2008. – 248 с. 7. Малащук Д.В. Пріоритетні заходи щодо забезпечення конкурентоспроможності економіки України // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 1(43). – С. 22-31. 8. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: Монографія. – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с. 9. Павліха Н.В. Управління сталим розвитком просторових систем: теорія, методологія, досвід: Монографія. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2006. – 380 с.

Подано до редакції 17.02.2010